Janne Salminen 14.10.2022

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rajat ylittävästä terveydenhuollosta annetun lain muuttamisesta (HE 138/2022 vp)

1. Perustuslakivaliokunnan käsiteltävänä on esitys, jossa ehdotetaan muutettavaksi rajat ylittävästä terveydenhuollosta annettua lakia.

2. Perustuslakivaliokunta on pyytänyt kirjallista lausuntoa, jossa tarkastellaan lakiehdotuksen 1.4 §:ää ja siinä viitattuja lainkohtia Ahvenanmaan itsehallinnon kannalta.

3. Kyseisen lain tarkoitus ja suhteesta muuhun lainsäädäntöön on lakiehdotuksen 1 §:n mukaan seuraava

> Tällä lailla pannaan täytäntöön potilaan oikeuksien soveltamisesta rajat ylittävässä terveydenhuollossa annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/24/EU. Laissa säädetään henkilön oikeudesta käyttää rajat ylittävän terveydenhuollon palveluja ja niistä aiheutuneiden kustannusten korvaamisesta, rajat ylittävään terveydenhuoltoon liittyvistä menettelyistä sekä toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa (EU-valtio) vakuutetun henkilön oikeudesta saada terveydenhuollon palveluja Suomessa.
>
> Tällä lailla annetaan lisäksi täydentävät säännökset sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 883/2004, sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun asetuksen (EY) N:o 883/2004 täytäntöönpanomenettelystä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 987/2009 sekä Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten soveltamisesta Suomessa. Lisäksi henkilön oikeudesta käyttää terveydenhuollon palveluja ja niistä aiheutuneiden kustannusten korvaamisesta on voimassa, mitä muualla laissa säädetään.
>
> Mitä tässä laissa säädetään EU-valtiosta tai EU-valtiossa vakuutetusta henkilöstä, sovelletaan vastaavasti Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon sekä näissä valtioissa vakuutettuihin henkilöihin. Samaa koskee myös Sveitsiä ja Iso-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistynyttä kuningaskuntaa sekä näissä valtioissa vakuutettuja henkilöitä lukuun ottamatta lain 6 §:ää.
>
> Mitä 9 §:ssä, 12 §:n 2 momentissa, 20 §:ssä ja 32 §:ssä säädetään hyvinvointialueesta, sovelletaan Ahvenanmaan maakunnassa siihen viranomaiseen, joka vastaa terveydenhuollon järjestämisestä maakunnassa.

4. Lakiehdotuksen 1.4 §:ssä mainitut säännökset ovat siten 9 §, 12.2 §, 20 § ja 32 §. Tarkoitus on säätää niin, että niissä säännöksissä hyvinvointialueesta säädettyä sovelletaan Ahvenanmaan maakunnassa siihen viranomaiseen, joka vastaa terveydenhuollon järjestämisestä maakunnassa.

5. Ahvenanmaan maakunnalla on perustuslain 120 §:n mukaan itsehallinto sen mukaan kuin Ahvenanmaan itsehallintolaissa erikseen säädetään. Ahvenanmaan itsehallintolain säätämisjärjestyksestä on perustuslain 75 §:n mukaan voimassa, mitä siitä itsehallintolaissa erikseen säädetään. Itsehallintolain 69 §:n mukaan itsehallintolakia voidaan muuttaa tai se voidaan kumota taikka siitä voidaan tehdä poikkeuksia vain eduskunnan ja maakuntapäivien yhtäpitävin päätöksin. Eduskunnassa päätös on tehtävä siinä järjestyksessä kuin perustuslain muuttamisesta ja kumoamisesta on säädetty ja maakuntapäivillä siten, että sitä on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä.

6. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti arvioinut lakiehdotusten suhdetta myös Ahvenanmaan itsehallintolakiin ja antanut lausuntoja siitä, tuleeko ne käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä vai Ahvenanmaan itsehallintolain 69 §:ssä (ja 59 §:ssä) säädetyssä järjestyksessä. Ahvenanmaan itsehallintolaki rinnastuu perustuslakiin myös perustuslakivaliokunnan perustuslain 74 §:ssä säädetyn tehtävän kannalta (PeVL 26/2017 vp, PeVL 44/2016 vp). Tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä voidaan käsitellä vain sellaiset lakiehdotukset, jotka ovat sopusoinnussa sekä perustuslain että Ahvenanmaan itsehallintolain kanssa (PeVL 26/2017 vp).

7. Ahvenanmaan maakunnalla on Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n 12 ja 13 kohdan mukaan lainsäädäntövalta sosiaalihuoltoa koskevissa asioissa ja tietyin poikkeuksin terveyden- ja sairaanhoitoa koskevissa asioissa. Sosiaaliturvaetuudet kuuluvat puolestaan osana sosiaalivakuutusta puolestaan lähtökohtaisesti kuuluvat valtion lainsäädäntövaltaan itsehallintolain 29.1 §:n 3 kohdan mukaan. Samoin itsehallintolain 27 §:n 4 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluu suhteet ulkovaltoihin ottaen huomioon 9 ja 9 a luvun säännökset. Siten käsillä oleva lainsäädäntö koskettaa sekä maakunnan että valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvia asioita. Esimerkiksi terveydenhuollon järjestämisvastuu on maakunnassa maakuntalain nojalla säädetty Ålands hälso- och sjukvårdin vastuulle.

8. Lakiehdotuksen 9 § koskee oikeutta korvaukseen EU-valtiossa annetun terveydenhuollon palvelun kustannuksesta. Lakiehdotuksen 12.2 § puolestaan koskee korvauksen määrän selvittämistä ja vahvistamista. Lakiehdotuksen 20 § koskee valtion korvausta julkiselle terveydenhuollolle. Lakiehdotuksen 32 § koskee eräiden henkilöryhmien oikeus saada hoitoetuuksia Suomessa. Kaikissa mainituissa säännöksissä on sääntelyä, joka koskee hyvinvointialueen tehtäviä tai niiden saamaa kompensaatiota.

9. Yllä todetun mukaisesti valtakunnalla ei ole lainsäädäntövaltaa terveydenhuollon materiaalisen sääntelyn osalta maakunnassa eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta. Puolestaan esimerkiksi suhdetta ulkovaltoihin valtakunnalla on toimivalta säännellä.

10. Ehdotettu valtakunnan sääntely selventää oikeustilaa. Sen tarve liittyy siihen, että Ahvenanmaalla terveydenhuollon organisaatio poikkeaa valtakunnassa tulevaisuudessa käytössä olevasta. Ilman ehdotetun kaltaista sääntelyä hyvinvointialueille ei osoitettaisi vastinparia maakunnassa. Lisäksi se esimerkiksi ehdotuksen 32 §:n osalta yksiselitteisesti antaa oikeudellisen perustan maakunnalle maksettavalle kompensaatiolle. Omaksuttu sääntelytapa ottaa

huomioon myös sen, että maakunnalla on lainsäädäntökompetenssi terveydenhuollon organisointitavan osalta, koska se jättää maakuntalainsäädännössä määriteltäväksi, mikä on hyvinvointialuetta vastaava viranomainen.

11. Ehdotettujen 9 §:n 20 §:n ja 32 §:n osalta pidän valtakunnan lakiin ehdotettavaa sääntelytapaa yksiselitteisesti maakunnan lainsäädäntökompetenssia kunnioittavana. Sen sijaan lakiehdotuksen 12.2 §:n osalta on lainsäädäntövallan jakautumisen kannalta tulkinnanvaraista, voidaanko valtakunnan lainsäädännössä asettaa määräaikaan sidottu vastaamisvelvoite Ahvenanmaan maakunnan sille viranomaiselle, joka vastaa terveydenhuollon järjestämisestä maakunnassa, vaikka tältäkin osin sääntely on maakunnan eduksi sikäli, että selvityksen avulla pyritään saamaan selkoa kompensaation määrästä.

12. Kokonaisuudessaan ehdotetun sääntelyn tulkinnan kannalta lienee selvää se, että kyseisissä lainkohdissa valtakunnan laista säädetty viittaa ´pääosin maakunnan vastaavaan sääntelyyn.